LIBERTATEA DE CONȘTIINȚĂ – ASPECTE TEORETICE ÎN CONTEXTUL NEDISCRIMINĂRII
FREEDOM OF CONSCIOUSNESS – THEORETICAL ASPECTS IN THE CONTEXT OF NON-DISCRIMINATION

Alina IORDACHESCU,
doctorand
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract
The essence of the protection of the freedom of conscience is really important in the Republic of Moldova, in the context in which the transition was not a factor for the consolidation of the society, but a stage of passing from totalitarian system to a democratic one. The gaps of transition were reflected deeply in the individual's relationship with his own belief. Freedom of conscience has overlapped the freedom to manifest without fear of being discriminated against by religious belief. Therefore, in the ex-socialist societies, the value of freedom of consciousness has to be more thoroughly analyzed, for the supreme law and laws to cover the whole spectrum of problems existing in the given field.
Keywords: *discrimination, freedom of consciousness, religion, proselytism, intolerance*.

Reprezentanţii instituţiilor de stat şi specialiştii laici în studierea fenomenului religios și apărarea drepturilor constituționale a persoanelor din punct de vedere a *libertății de conștiință și de religie* apreciază că trebuie făcută distincţia necesară între conceptele de propagandă religioasă, indiferent de metodele și tehnicile utilizate pentru răspândirea propriilor învăţături religioase - ca dimensiune esenţială a libertăţii religioase, pe de o parte, şi prozelitism sau prozelitism agresiv, pe de alta, care în unele medii religioase, culturale sau chiar politice are efecte peiorative.

Statul are obligația de a proteja și de a respecta dreptul fiecărui individ la credința sa, fie că se manifestă în cadrul unui grup religios organizat, fie că se manifestă individual la fiecare persoană în raport cu credința pe care o are. Orice acțiune de limitare a drepturilor omului la propria credință, inclusiv în cadrul instituțional al credinței respective, cade sub incidența discriminării, și nerespectării drepturilor fundamentale.

Opiniile potrivit cărora, instituțiile statului nu au dreptul să se implice în prevenirea sau interzicerea unor acţiuni de prozelitism, nu trebuie neglijate. Legea Cultelor religioase și a părților lor componente nu oferă o definiție a prozelitismului, decât îl definește doar pe cel abuziv. Astfel, este necesar să menționăm că acțiunile de prozelitism semnifică acțiunea de propagandă care se duce de către membrii unui cult sau a unei credințe religioase la credința celor dintâi, activităţi, care de o manieră diversă trebuie să mişte pe oameni să-

şi schimbe apartenenţa bisericească. (Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi al Bisericii Romano-Catolice, 2007) O altă definiție, pe care propunem spre a fi inserată în textul legii ar fi: "*răspândirea informațiilor despre vreun cult oarecare cu scopul de a determina persoanele din afara cultului dat (a) fie să renunţe la propriile convingeri, inclusiv la cele religioase, (b) fie să-şi însuşească convingerile specifice cultului respectiv, (c) fie şi (a) una şi (b) alta*"

Totuși, considerăm oportun să se analizeze cu o mai mare atenție o definiţie legală a acestui concept, cu participarea reprezentanţilor instituţiilor specializate de stat, a specialiştilor laici şi a reprezentanţilor instituțiilor vieţii religioase, în special în statele ex-socialiste, în cazul nostru în Republica Moldova. Evenimentele recente din Ucraina, demonstrează importanța politică a Bisericii Ortodoxe majoritare atât pe plan intern, cât și în contextul geopoliticii.

Trebuie să recunoaștem că, intrarea în secolul al XX-lea a fost dominată de un scepticism generalizat privind atât rolul, cât şi viitorul religiei în societatea modernă. A fost perioada în care gândirea occidental-europeană ducea la extrem consecinţele pozitivismului epistemologic exacerbat, „*profeţii suspiciunii*" anunţând cu multă emfază caracterul retrograd, inutilitatea şi iminenta dispariţie a religiei. Puternic influenţat de teologia antropologică a lui L. Feuerbach, Marx a fost primul teoretician social care a văzut în religie unul din factorii principali ce se opuneau progresului și schimbării sociale. „*Religia este opiumul popoarelor"*, opina Marx în 1844. (Marx K., 1957, pag. 37-38). Din perspectiva sa, societatea viitorului, în care diferenţele de clasă vor fi eliminate şi care va da naştere *Omului nou*, va fi una în care *religia* va fi o chestiune de istorie (evenimentele de la sfârșitul secolului XX au arătat totuși că opinia social-politică a lui Marx a fost una falsă). (Rogobete S., 2002, pag. 1)

În același context, Nietzsche anunţa în 1885 prin intermediul nebunului din *Aşa grăise Zarathustra* moartea lui Dumnezeu şi naşterea lui *der Übermensh*, pentru ca nu cu mult mai târziu Freud să pretindă a da loviturile finale religiei şi omului religios. *Viitorul unei Iluzii*, lucrarea în care Freud glosează nemijlocit pe tema rolului şi al viitorului religiei, se încheia pe un ton cinic, cu pretenţii programatice de acţiune, ce se doreau a rezolva în mod irevocabil această „*maladie*" a societăţii moderne. „Religia ar fi acea nevroză obsesională a umanităţii care, ca şi cea a copilului, îşi are originea în complexul Oedip, în relaţia cu tatăl(Freud S., 1991 pag. 154).

Potrivit acestei concepţii, s-ar putea emite ipoteza că abandonarea religiei trebuie să aibă loc cu inexorabilitatea fatală a unui proces de creştere şi că în prezent ne aflăm în mijlocul acestei faze de dezvoltare."(Freud S.,1991, pag. 226-227)

Din perspectiva lui Freud, religia era un *infantilism psihic*, o *nevroză obsesională* ce trebuia tratată ca oricare altă nevroză. Religia persistentă în modernitate era simptomul unei boli sociale, iar îndepărtarea de religie însemna începutul însănătoşirii. Societatea modernă, angajată în procesul

ascendent de dominare raţională a existenţei în toate formele ei, era deja pregătită, opina Freud, să opereze şi să „favorizeze" acest proces de vindecare (Freud S., p. 10).

Cât de adevărate au fost aceste teorii? După aproximativ un secol, avem posibilitatea de a le testa veridicitatea. Și aceasta devine chiar un imperativ pentru cei veniţi din interiorul unui spaţiu ce a experimentat şi transformat în practică socială pentru o jumătate de secol ideologia marxistă, făcând astfel din eradicarea religiei și producerea „Omului Nou de tip sovietic", priorităţi indiscutabile ale aparatului politic dictatorial unic aflat la conducerea societăţii. (Rogobete S., 2002, pag. 2)

Astfel, indiferent cât de ireversibilă ar părea influenţa lui Marx, Nietzsche și Freud asupra omului modern, o analiză a ultimului deceniu arată cu totul altceva. Este ceea ce Anthony Giddens numea atât de elocvent *the return of the oppressed*, revenirea în forţă a factorului religios programatic oprimat pentru atâtea decenii. (Rogobete S., 2002, pag. 2) Sondaje din ultimii ani revelează faptul că peste 95 % din populaţia Republicii Moldova este profund religioasă. Această situaţie situează Republica Moldova alături de România și Ucraina pe primele locuri în Europa. În mod paradoxal însă, în acelaşi timp, Republica Moldova ocupă locuri fruntaşe şi în majoritatea sondajelor internaţionale referitoare la corupţie şi criminalitate. Or, tocmai acest contrast frapant face şi mai mult studiul religiozităţii, al impactului ei social, precum şi al potenţialului ei, de a fi un imperativ al cercetărilor social-juridice.

Cum eradicăm *discriminarea* la aplicarea libertății de conștiință?

Este dificil şi complex de trasat cu precizie graniţa dintre cei care se raportează cinstit şi cu bună intenţie la libertatea religioasă şi cei care abuzează de ea, o folosesc cu rea intenţie, o transformă într-o sursă de câştiguri ilicite şi într-un mijloc de creare a unor stări de confuzie şi dezorientare.

Asfel, este necesară o clarificare conceptuală a termenilor de *conştiinţă, religie* și *discriminare*. Din punctul de vedere ştiinţific este acceptată definirea fiinţei umane drept fiinţa *conştiinţei de sine*. Această diferenţă specifică – fiinţă a conştiinţei de sine - presupune a deosebi omul de fiinţele regnului vegetal şi de celelalte fiinţe. Pentru antropo-filosofie, drept disciplina religiilor supuse procesului de ştientificare (în sensul raţionalist), este mult mai acceptabilă definirea omului drept "homo religious" - acea fiinţă care poate (este capabilă) să admită existenţa necesară a fiinţei supreme creatoare, numită Dumnezeu (Kant Im., 1992, pag. 77).

Cuvântul „*religie*" a apărut este de origine latină şi are o semnificaţie specifică lumii romane şi creştinismului, însă nu este acceptat în alte credinţe. Faptul că a fost extins şi în legătură cu celelalte religii monoteiste şi chiar politeiste, ţine de contextul istoric. Unii specialişti consideră nejustificată această generalizare. Spre exemplu, în islam, totul este sacru şi pare inutilă o abordare separată a legăturii dintre musulmani şi Allah. Cu atât mai mult se deosebesc de creştinism, religiile orientale şi cele preromane. Pentru ceea ce va

fi numit religie în era creştină, hinduşii, budiştii, egiptenii, vechii greci foloseau termeni adecvaţi limbajului lor şi modului original în care trăiau experienţa sacrului. „*…Limba greacă clasică nu posedă un termen echivalent sau sinonim pentru cuvântul latin religio. În general, s-a folosit cuvântul evsevia sau theosevia, ceea ce înseamnă mai degrabă pietate, evlavie, iar aceasta este fără îndoială un aspect al religiei*”.(Dupu C., 1994, pag. 19)

Transformarea cuvântului „*religie*” în conceptul complex întâlnit în textele constituționale și legale de astăzi reprezintă, de fapt, istoria transformării *credinţei* în *sacru* dintr-o activitate practică, într-o *dogmă* şi o *instituţie (biserica şi infrastructura bisericească)*. Astfel, Remus Rus, specialist în istoria religiilor, va spune că: ”*a vrea să defineşti religia înseamnă a intenţiona să dai o semnificaţie foarte precisă unui termen făurit de noi înşine şi pe care în mod normal îl folosim în sensurile cele mai vagi şi mai nesigur*e”(Berar P., 1983, pag. 9).

Elementul esenţial în *religie* rămâne însă, aspectul *sacru* care este de fapt, *credința*. Această definire este regăsită în definițiile propuse de psihologi (Moscovici S., 1994, pag. 46). Vom insista pe aceste tipuri de definiții, care tratează non-discriminatoriu credincioșii și credința în sine.

Totuși, trebuie să remarcăm că, definirea *religiei* se află între extreme, unele definiţii sunt prea generale, altele prea restrictive. Cele generale includ toate formele de manifestare *spirituală* în care se află şi referiri la *sacru*, cuprinzând istoria întregului *fenomen religios* (Hegel G., 1969, pag. 11). Celelalte se referă prioritar la creştinism şi au în atenţie, mai ales, dogmele şi practicile bisericeşti.

Prin urmare, însăși termenul de *religie* impune un anume tip de discriminare între culte. Pentru juriști și sociologi, existența credinței este un „*dat*” *real*, exprimat prin fapte sociale. De aceea, considerăm oportun să utilizăm adecvat termenii de *libertate de conştiinţă* și *libertate de religie*, în contextul definit mai sus. Astfel, propunem o definiție proprie pentru termenul de „religie” semnificând *concepţia despre viaţă şi om, inclusiv un sistem de relaţii etice, care se bazează (ori reflectă) sau nu pe experienţa personală a trăririi comuniunii cu Dumnezeu ca Persoana Supremă transendentală, şi care este practicată (ca mod de viaţă, prin acţiuni specifice) de către un grup, de către orice comunitate de oameni (societate, popor) şi care se întemeiează pe credinţa într-Un Dumnezeu unic sau în mai mulţi zei, conţinând reguli de cult, prescripţii de comportament, de rit, taine şi slujiri*.

În alt context, termenul de *discriminare* înglobează în sine câteva teorii care încearcă să îl definească având ca punct de reper o anumită realitate. Iar astăzi, ca o consecinţă a experienţelor istorice, interzicerea discriminării este stipulată în multe tratate internaţionale şi legi naţionale care se referă la drepturile omului. Cu toate acestea, discriminarea bazată pe rasă, culoare, etnie, precum și pe religie, gen, orientare sexuală etc., este o formă de violare a drepturilor omului cu cea mai largă răspândire în întreaga lume.

Aşadar, *discriminare* (din latină – discriminatio – a diferenţia) înseamnă tratare inegală, defavorizată a indivizilor, a categoriilor de indivizi sau a grupurilor umane, în raport cu diverse criterii, cum ar fi apartenenţa etnică, rasială, religioasă etc. (Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Române, 2007) Uneori, discriminarea este confundată cu prejudecata, care se referă mai mult la starea psihologică decât la comportament. Aceste două noţiuni sunt strâns legate, însă este posibil de a discrimina oamenii fără o prejudecată conştientă.(Dicționarul Sociologiei Critice, 2005)

În ţările democratice, practicile discriminatorii sunt interzise de instrumentele internaţionale privind drepturile omului. Astfel, articolul 7 din *Declaraţia Universală a Drepturilor Omului* prevede:„*Toţi oamenii sunt egali în faţa legii şi au, fără nicio deosebire, dreptul la o egală protecţie a legii. Toţi oamenii au dreptul la o protecţie egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declaraţie şi împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare*". *Carta Naţiunilor Unite*, în articolele 1, 55 şi 75, stipulează de trei ori obligativitatea respectării drepturilor şi a libertăţilor fundamentale ale omului fără nicio distincţie de rasă, sex, limbă sau religie.

Articolul 26 din *Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice* statuează: „*Toţi oamenii sunt egali în faţa legii şi au, fără nicio discriminare, dreptul la o egală protecţie a legii. În acest sens, legea va interzice orice discriminare şi va garanta tuturor oamenilor protecţie egală şi efectivă împotriva discriminării de orice fel, ca, de pildă, de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie publică sau orice altă opinie, de origine naţională sau socială, avere, naştere sau orice alte împrejurări…*".

Însă, nici textul *Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului,* nici cel al p*actelor internaţionale* nu definesc „discriminarea". Totuși, Comitetul pentru Drepturile Omului consideră că termenul „discriminare", așa cum este utilizat în *Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice*, trebuie înţeles drept *orice diferenţă, excludere, limitare sau favorizare, care se bazează pe criteriile de rasă, culoarea pielii, gen, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură, statutul naţional sau social, proprietate, naştere sau altă situaţie şi care are drept scop sau urmăreşte să distrugă sau să umilească drepturile şi libertăţile cunoscute şi utilizate de toate fiinţele umane.* Aceeaşi definiţie a acestui termen poate fi găsită în convenţiile şi declaraţiile referitoare la tipuri şi forme specifice ale discriminării.

Discriminarea religioasă poate îmbrăca multe forme. În unele ţări sunt excluse pur şi simplu toate religiile, în afară de una singură, ceea ce face din ea o religie de stat. În alte ţări se emit legi care restrâng activitatea anumitor religii, fiindinterpretate într-un mod arbitrar.

Însă, libertatea religioasă este ca o parte a fundamentului unei clădiri. Celelalte libertăţi - libertatea civilă, politică, culturală şi economică - sunt construite pe aceasta. Dacă fundamentul este subminat, întregul edificiu are de suferit. Profesorul Francesco Margiotta-Broglio exprimă pe scurt această idee în felul următor: „Ori de câte ori libertatea [religioasă] este violată,

următoarele care vor avea de suferit vor fi celelalte libertăţi“. Dacă trebuie să ocrotim celelalte libertăţi, atunci trebuie să protejăm mai întâi libertatea religioasă. (Publicația “Treziți-vă”, 1999).

Astfel, discriminarea prin prisma libertății de conștiință va fi privită sub două aspecte:

1. Primul aspect, discriminarea negativă, adică cel al *intoleranţei religioase,* un fenomen social definit divers de-a lungul istoriei. În ultimă instanţă, toate definiţiile se reduc la crearea unor condiţii sociale, politice, juridice, pentru buna convieţuire a unor grupuri religioase în cadrul unei societăţi civilizate. Intoleranţa apare din motive de prejudecată, invidie, ură, neînţelegeri, ce pot degenera în acţiuni violente şi conflicte. În opinia dr. T. Roşca, intoleranţa înseamnă nedorinţa de a accepta noul, blocarea unor acţiuni progresiste, ignoranţă şi discriminare. Ea reprezintă reversul democraţiei, legalităţii, drepturilor omului. Cu alte cuvinte, intoleranţa înseamnă nedorinţa de a recunoaşte sau respecta diferenţele de opinii şi credinţe ale altor oameni, care sunt discriminaţi, excluşi sau respinşi pe motive de religie, sex, opinie, etnie, limbă, culoare etc. (Vocilă A., pag. 17)

Izvorul intoleranţei este, fără îndoială, instinctul autoconservării. Frica şi precauţia firească faţă de ceea ce ne este necunoscut, neobişnuit şi străin, degenerează adesea în ostilitate şi, deci, în intoleranţă. Acest fenomen este foarte răspândit în societatea umană, generând războaie sângeroase, moarte şi haos. Pentru om, ostilitatea şi intoleranţa sunt surse permanente de conflicte, ceea ce este deosebit de periculos.(Vocilă A., pag. 17)

Dorinţa de a domina este un imbold foarte puternic al naturii omeneşti. Orice adevăr ar descoperi pentru sine, omul, ca fiinţă socială, doreşte să-l împărtăşească altora, bucurându-i cu frumuseţea ideii şi afirmându-se pe sine. Dar, foarte des, când ideea nu este acceptată, autorul ei insistă în mod abuziv asupra ei, devenind agresiv şi intolerant. Acest lucru se întâmplă mai ales cu persoanele active şi curajoase, care refuză să se adapteze la mediul social şi încearcă să şi-l supună, croindu-l după bunul lor plac, adaptându-l la dorinţele şi necesităţile lor. (Vocilă A., p. 18)

Intoleranţa în domeniul religios este baza ideologică a totalitarismului, psihologia „unicului”: o singură rasă, o singură clasă, o singură imagine a lui Dumnezeu. Pentru a institui „unicul” este folosită discriminarea, rasismul, nedreptatea, răzbunarea, persecuţiile, uzurparea, războiul. În secolul nostru au fost intolerante: nazismul, comunismul, naţionalismul, purificarea etnică şi religioasă. Se practică şi acum extremismul religios, purificarea religioasă, condamnarea „sectelor”, fundamentalismul teologic, declararea unei Biserici de stat (naţională, dominantă, minoritară) pentru oprimarea celorlalte, substituirea ideologiei religioase în locul celei totalitare comuniste, concepţia mântuirii unice numai prin propria Biserică. Relaţiile de toleranţă sunt şi ele variate, specifice zonelor şi religiilor la care se referă. Sunt tot relaţii de inegalitate: între toleranţi şi toleraţi. Ca principiu, toleranţa este dorită şi chiar afirmată de toată lumea; ca practică, pretutindeni sunt semnalate manifestări de

intoleranţă. Europa se obişnuieşte greu cu principiul toleranţei pentru că încă nu e generalizat parteneriatul cu străinul. În America, atitudinea de acceptare şi colaborare cu altul este mai evidentă. La noi, străinul este privit cu prudenţă, chiar suspectat. Formate timp de multe veacuri, tradiţiile europene sunt naţionale, etnice, monoreligioase. Ele nu acceptă ideea că sunt adevăruri relative sau valori în competiţie, certitudini parţiale. Cât timp fiecare Biserică se consideră singura autentică şi deţinătoare a adevărului absolut se manifestă intoleranţă. Toleranţa are la bază ipoteza adevărului celuilalt, chiar dacă ulterior se va dovedi că şi el reprezintă un adevăr parţial. (Cuciuc C., 1999, pag. 2)

Singura limită în exercitarea libertății de conștiință o constituie încălcarea drepturilor celorlalţi, dacă se încearcă a forţa voinţa persoanei sau de a se folosi procedee de manipulare. De asemenea şi alte comportamente care nu sunt admisibile, ca spălarea creierului, afectarea dreptului la muncă şi a sănătăţii publice, incitarea la încălcarea moralităţii publice, ce se regăsesc în practicile diferitelor grupări pseudo – religioase, ar trebui să fie sancţionate prin mijloacele specifice dreptului penal.

2. Dacă privim discriminarea religioasă sub alt aspect, cel pozitiv, atunci considerăm că *prozelitismul* este cea mai importantă modalitate de discriminare a libertății de religie la ora actuală. Spre deosebire de faptul că în secolul al XXI-lea amenințările statelor fundamentaliste anunță o altă tendinţă de interpretare a prozelitismului, totuși se consideră utilă şi necesară definirea şi creşterea nivelului de reglementare a activităţii de propagandă religioasă, prozelitism religios, dar mai ales îngrădirea formelor agresive, periculoase, ilegale de către legislatori. Exemplele care le vom da sunt relevante pentru analiza subiectul acestui articol.

Prozelitismul sectar sau agresiv, preocupă acum nu numai bisericile tradiţionale, istorice din Europa, ci şi organizaţiile ecumenice internaţionale şi democraţiile europene occidentale. Astfel, în Germania şi Franţa, guvernele sunt din ce în ce mai atente la evoluţia sectelor şi la tensiunile pe care le poate genera fenomenul religios agresiv şi fanatic. În ultimul timp, au apărut în diferite ţări din Occident (Danemarca, Germania etc.) centre specializate de supraveghere şi informare privind fenomenul religios provocator, agresiv şi subversiv. (Sorescu G., 2018, pag. 153)

Încercarea Statului german de a interzice activitatea Bisericii Scientologice a determinat 30 de personalităţi americane să trimită următoarea scrisoare lui Helmut Kohl "...în anii `30 erau evreii. Azi sunt scientologii. Problema nu este de a ştii dacă se aprobă sau dezaprobă învăţăturile scientologiei. Discriminarea organizată de un guvern contra unui grup din cauza credinţei acestuia este detestabilă, chiar atunci când majoritatea nu este de acord cu aceste credinţe". (Sorescu G., 2018, pag. 155)

Un alt exemplu relevant se referă la statul grec care a amendat şi condamnat la închisoare pe evanghelistul iehovist Kokkinakis sub acuzaţia că a făcut prozelitism. Cu prilejul procesului, Kokkinakis versus Grecia la Curtea

Europeană a drepturile omului, judecătorul Martens, referindu-se la dreptul statului de a se implica în cazurile de prozelitism, a subliniat că „Statul nu are competenţa de a interveni în ”conflictul” dintre autorul prozelitismului şi persoana supusă acestui act. În primul rând, deoarece respectarea demnităţii şi a libertăţii impune statului obligaţia de a admite că fiecare persoană este liberă să ia orice hotărâre în legătură cu soarta sa, fapt pentru care statul nu are dreptul să folosească puterea sa pentru a proteja persoana care este supusă prozelitismului... În al doilea rând, invocarea unor cerinţe referitoare la ordinea publică nu poate justifica folosirea forţei statului într-un domeniu în care principiul toleranţei impune discuţii şi dezbateri libere... A autoriza statul să declare conflictul generat de prozelitism ca infracţiune penală duce atât la încălcarea neutralităţii acestuia în domeniul libertăţii şi vieţii religioase, cât şi la facilitarea acţiunilor de discriminare religioasă atunci când există o religie dominantă...”(Răducă V., 2007, pag. 12)

Libertatea religioasă şi de conştiinţă implică acceptarea prozelitismului.

Totodată, în contextul prozelitismului, este necesar să concretizăm și conceptul de fanatism - pasiunea religioasă, fundamentalism în cazul unor grupuri minoritare preocupate exclusiv de credinţă. Fundamentalismul respinge nu numai alte religii, ci şi încercările de modernizare ale propriei credinţe, valorile culturale, tehnice, economice şi ştiinţifice. Fanatismul poate cuprinde şi grupuri mari de credincioşi care pot evolua spre delir colectiv, acte de vandalism şi distrugerea bunurilor, genocid, respingerea unor profesiuni şi categorii sociale, refuzul de apărare a bunei convieţuiri, a valorilor, a sănătăţii publice.

Fanatismul religios şi intoleranţa pot fi pasive, dar deseori capătă forme agresive, împrejurări în care societatea şi sistemele politice folosesc mijloace de protecţie, sunt interzise grupurile de credincioşi care practică infracţionalitatea, terorismul religios. În condițiile unui stat democratic și a unei societăți tolerante, credința și practicile religioase reprezintă factori de coeziune şi integrare socială. Atunci când liderii politici sau liderii comunităților religioase utilizează credința ca metodă de consolidare a unei comunități sub aspect social – politic, este firesc să se intervină, pentru a se evita fanatismul religios ca doctrină de stat.

Suntem de părerea că textul Constituției, dar și al legilor organice trebuie obligatoriu să limiteze excesele și cultivarea fanatismului religios. Nu există nimic discriminatoriu în a se limita impunerea puterii politice prin utilizarea dogmei religioase, însă, considerăm că este necesar ca în țările cu o slabă tradiție democratică să se acorde o mai mare atenție *prozelitismului*.

Până nu de mult, majoritatea partidelor politice şi oamenii de ştiinţă din ţările democratice, cu excepţia Greciei, au considerat că încercarea de a defini prozelitismul din punct de vedere juridic şi de a-l interzice, ar duce la crearea unor premise favorabile încălcării libertăţii religioase. Efortul de convertire nu este contrar libertăţii, credinţelor şi drepturilor celorlalţi, însă trebuie avute în vedere metodele de realizare. Astfel, au ieşit la suprafaţă, ca surse importante

de tensiune, atitudinile diferite privind prozelitismul și evanghelizarea. Estul ortodox tinde să privească eforturile de evanghelizare și liberalizare a percepției libertății de religie venite din Vest ca pe un afront cultural. (Sorescu G., 2018,163)Grupurile religioase occidentale, dimpotrivă, vin dintr-o civilizaţie mult mai profund pluralizată şi tind să privească restricţiile impuse asupra activităţilor ca dovezi ale faptului că fostele ţări comuniste nu au reuşit încă să-şi însuşească concepţiile moderne asupra libertăţii de religie.

În cazul nostru, tradiţia ortodoxă, sărăcită de şaptezeci de ani de comunism, se simte ameninţată de costisitoarele campanii de evanghelizare care utilizează tehnici pline de forţă şi mijloace de comunicare în masă moderne pentru a-şi difuza mesajul, ceea ce pentru creștinii ortodocși din Republica Moldova este anticreștinesc.

Grupurile vestice, pe de altă parte, au bănuieli că influenţa ortodoxă, reîntărită de eforturile crescânde ale naţionalismului (biserica ortodoxă jucând un rol crucial în Serbia, România, Ucraina, Republica Moldova), ar fi capabile să exercite un control neonest şi de multe ori din umbră, asupra pârghiilor democratice importante care controlează posibilităţile celor care lucrează în domeniul religios şi ale voluntarilor de a intra în ţările ortodoxe şi de a oficializa acele entităţi religioase prin care îşi conduc activitățile.

Concluzia la care ajungem este că discriminarea prin prisma libertății de conștiință va fi privită sub două aspecte, cea a intoleranței religioase și a prozelitismului. Aceste concepte nefiind definite de textul legislativ, provoacă disensiuni atât între reprezentanții culturilor religioase, cât și în rândurile oamenilor credincioși. Considerăm că Legea cultelor religioase și a părților lor componente trebuie să fie modificată și actualizată, luând în considerare eradicarea discriminării religioase dintr-o societate democratică care se aliniază la normele internaționale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Berar Petru, Religia în lumea contemporană, Editura Politică, Bucureşti, 1983, p. 9.
2. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare la 27 august 1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1
3. Cuciuc Constantin, Toleranța ca tranziție spre egalitatea și libertatea religioasă, Revista de Sociologie, București, nr. 1-2, pag. 3-12, 1999.
4. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, Rezoluţia O.N.U. 217A(III)/1948
5. Dicționar Explicativ Ilustrat al Limbii Române, Chișinău: ARC, 2007
6. Dicționarul Sociologiei Critice, 2005
7. Dupu Constantin, Învăţături de bază în creştinism, vol. I, Editura Gnosis, Bucureşti, 1994

8. Freud Sigmund, Opere I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991
9. Freud, S., The Future of an Illusion, (1927), The Penguin Freud Library, Strachey, J., Ed., London, 12: 226-7.
10. Hegel George Wilhelm Friedrich, Prelegeri de filosofie a religiei, Editura Academiei R.S.R., 1969
11. Kant Immanuel, Tratat de pedagogie. Religia în limitele raţiunii, Editura Agora, S.R.L., Iaşi, 1992
12. Marx K., în introducerea la 'A Critique of Hegel's Philosophy of Right', în Marx şi Engels, On Religion, 1957, Progress, Moscow, pg. 37-8
13. Moscovici Serge, Psihologia socială sau maşina de fabricat zei, Editura Universităţii „Al.I.Cuza", Iaşi, 1994.
14. Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, O.N.U., 1966
15. Răducă Vasile, Studiu introductiv la Vladimir Lossky Teologia mistică a Bisericii de răsărit, Editura Anastasia, Bucureşti, 2007
16. Rogobete Silviu, Religia și schimbare socială, publicația New Europe College, București, 2002.
17. Sorescu Gabriel, Biserica Ortodoxă și mișcările religioase, teză de doctorat, Craiova, 2018

Resurse internet:

1. Vocila Andrei, Prevenirea și combaterea tuturor formelor de discriminare, https://andreivocila.wordpress.com/2011/01/21/prevenirea-si-combaterea-tuturor-formelor-de-discriminare/

2. Publicația „Treziți-vă", 8 ianuarie 1999, https://wol.jw.org/ro/wol/d/r34/lp-m/101999001